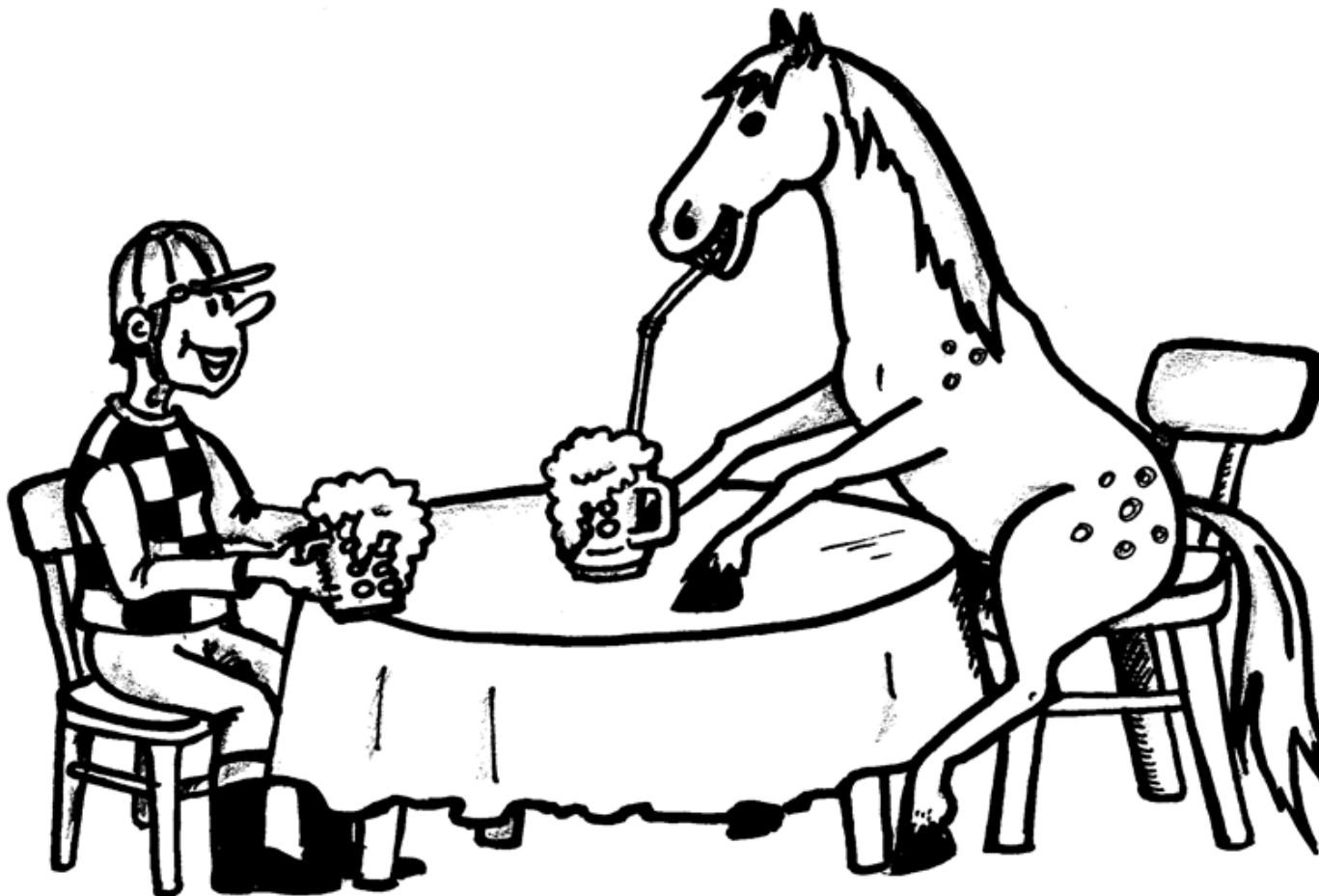

Metoda vypravování ve výuce (zejména v environmentální výchově)

Historie a současnost příběhů a vyprávění

- vyprávění příběhů - bytostně lidský fenomén, do vynálezu písma se všechny informace předávaly verbálně, následně pomocí textů, příběh však byl základ
- asi před 200 – 300 lety rozchod lidstva s vyprávěním v souvislosti s rozvojem vědy a techniky a s důrazem na tzv. vědecký způsob nahlížení světa
- rozmach médií ve 20. století prohlubuje krizi příběhů – lidé „žijí“ příběhy seriálových hrdinů a názory na okolní svět určuje „objektivní“ zpravodajství
- v 80. letech 20. století vznikla tzv. teorie narativity, jež přinesla do západního myšlení návrat k vyprávění a příběhům

Interdisciplinární naratologie

Teorie narativity se původně vyvinula jako subdisciplína literární vědy zaměřená na literární narativ. Interdisciplinární naratologie, která se rozvíjí se od poloviny 90. let 20. století se v poslední době osamostatňuje a vytváří vlastní subdisciplíny, např.

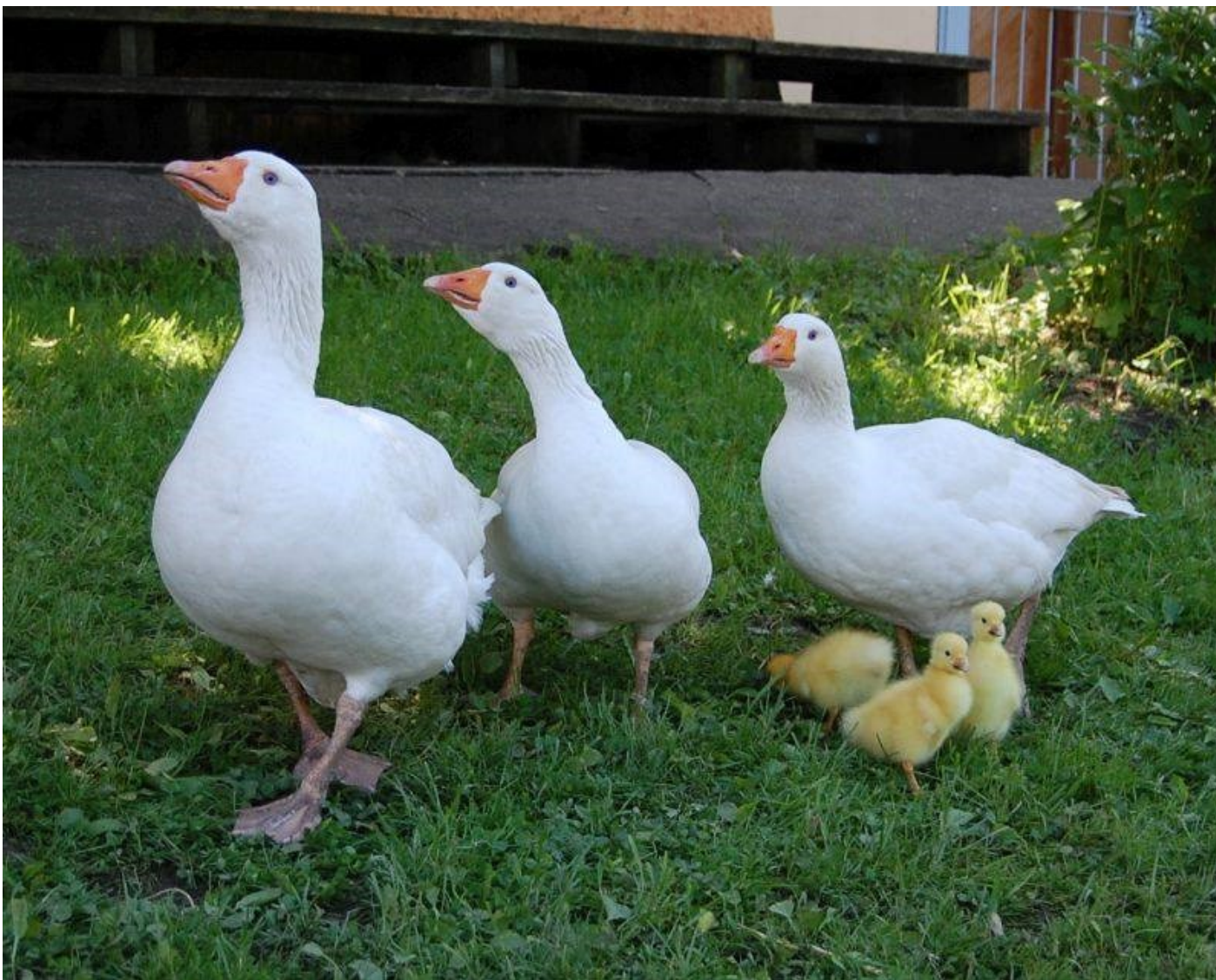
- narativní psychologie – léčba prostřednictvím vyprávění vlastního, obvykle traumatizujícího příběhu, nebo narativní rodinná terapie
- narativní teologie využívá vypravování příběhu k objasnění „Božího jsoucna“
- narativní pedagogika a také narativní environmentální výchova využívají příběhy jako prostředky edukace.

Výuka postavená na vědeckých faktech versus učení příběhem

- mnozí učitelé narativní metodu používají ve svých hodinách naprosto přirozeně a spontánně, bez znalosti narativní teorie (funguje jim). Praxe ukazuje, že si žáci lépe zapamatují fakta, pokud je učitel obalí do příběhu a tento příběh navíc zdramatizuje.
- Walter Fisher vyslovil v roce 1985 tzv. „narativní paradigma“ – tvrzení, že většina lidí si více a lépe než data a fakta ve vědeckých souvislostech pamatuje informace ve formě historek
- Správné řešení slovní úlohy v matematice nalezne více žáků, pokud mohou použít figurky či jiné hmotné pomůcky (Norfolk, Stenson, Williams, 2006).
- Díky fenomenálnímu vypravěči O. Sekorovi, znají čeští žáci hmyz nejlépe ze všech žáků Evropy (Stehlíková, Vařeková, Sekora, 2003).

pravda oděná do příběhu projde každými dveřmi...

Husa domácí

Co víte?

- Jakou potravu husa přijímá?
- Jak je husa velká?
- Jak dlouho sedí husy na vejcích?
- Jaké pocity máte, změnil se nějak váš postoj k husám?

Ježek (O Šuplíčkovi)

Co víte?

- Jakou potravu ježci jedí?
 - Jak vypadají ježčí mláďata po narození?
 - Kdy ježci spí?
-
- Jaké pocity máte, změnil se nějak váš postoj k ježkům?

Příběh jako prostředek utváření postojů a hodnot

.... hodnoty jsou opěrné body našeho života

V dnešní době zaznamenáváme krizi hodnot.

Tradiční hodnoty jsou zpochybňovány a relativizovány, ztrácejí se v záplavě lákavých nabídek života bez závazků a zodpovědnosti.

Zůstala jen jediná neotřesitelná hodnota – trh.

Trochu se zdá, že současný svět chápající hodnoty jako otevřené struktury vždy připravené k přehodnocení, je ve své podstatě rezignací na lidství, svobodné rozhodování a svobodnou zodpovědnost.

Proměňující moc příběhů se může stát klíčovým prvkem didaktického procesu při formování osobnosti a identity žáka.

Je potřeba vycházet z předpokladu, že svět má smysl a řád, že člověku je dáno místo na tomto světě a že běh světa směřuje k pokroku.

Úkolem hodnotové výchovy (hodnotové pedagogiky) je kultivovat smysl pro hodnoty, naučit preferovat hodnoty trvalé před těmi dočasnými, naučit žít plně v rámci svých možností.

Ve školství by primárně nemělo jít o to, co si žáci ze školy odnesou (fakta, dovednosti, kompetence), ale jakými se stanou.

Jde o celistvost tělesně-psycho-sociálně-spirituální jednoty jejich existence. Učitel by se měl vybírat učivo k výkladu textů s ohledem na rozvíjení hodnotové orientace žáků, vychovávat hodnotami k hodnotám.

Jan Hábl, Učit (se) příběhem, Brno, Host, 2013

Je potřeba učit (se) příběhem. Narativní metoda představuje výsostnou cestu výchovy k hodnotám. Skrze ni lze žáky učit hledat, nalézt a stvořit svůj vlastní příběh. Dobrý příběh, který dává smysl.

Využití textu příběhu pro rozvoj kritického myšlení žáků (RWCT)

- 1) Nechte žáky vyprávět nebo napsat o něčem, co zažily všechny (např. určitá událost ze školního výletu). Ukažte si na tomto příkladu, jak stejnou věc prožívají a interpretují jednotlivci různě, proč to tak je. Můžete pracovat ve skupinách i jednotlivě.
- 2) Čtení s předvídáním – dejte žákům klíčová slova s tím, že budeme číst příběh, ve kterém se vyskytují. Jaký by podle nich příběh asi byl (následná diskuse po dvojicích, před třídou). Pak postupně čteme text a v pravidelných pauzách děti odhadují, jak se bude děj vyvíjet (tabulka – co se stane – jaký máte důkaz – co se opravdu stalo. Společně hledáme odpovědi a klademe otázky. Proč byly věci v příběhu tak jak byly?? Na závěr se vrátí děti ke svému původnímu příběhu a porovnávají, jestli jsou v něm nějaké shodné prvky s příběhem čteným.

Příběhy v environmentální výchově

Primárním úkolem v environmentální výchově je zprostředkovat žákům pobyt v přírodě, komunikaci s živým tvorem, nechat žáky „prožít si přírodu“ (praktické znalosti, osobní prožitek, vztah).

Příběhy o přírodě, vyprávění žáků o tom, jak oni vnímají přírodu, prohlubuje znalostní, ale i hodnotovou složku environmentální výchovy.

Environmentální výchova je postavená na znalostech přírodních zákonitostí a hodnotové orientaci zaměřené na trvale udržitelný život. Příběhy nám mohou naši výchovnou práci usnadnit.

Jak vytvářet a psát vlastní příběhy

- Nebát se
- Vytvářet příběh podle osvědčené struktury
 - 1) Úvod (expozice)
 - 2) Zápletka (stupňování napětí, komplikace)
 - 3) Vyvrcholení (klimax) – vyřešení situace
 - 4) Rozuzlení (katarze)
- Nezapomínat na body zvratu (překonávání překážek, napětí a jeho uvolňování)
- Vybrat si vhodné téma
- Nedělat faktické chyby
- Vědět proč a k čemu příběh využijeme (jaké postoje a hodnoty příběh prezentuje, k čemu ho dál chceme využít)

Knihy, které lze využít (MŠ, první stupeň, druhý stupeň)

MŠ –

O krtečkovi, O štěňátku (Z. Miller)

Ondřej Sekora (cokoli)

T. Václavková – Jůlinka z jedlé zahrádky

ZŠ - 1.stupeň

J. Dvořák – Jak zvířata spí

A.F. Holasová – Lumír včelaří aneb medový slabikář

T. Říčanová – Psí knížka

ZŠ – 2. stupeň

V. Cílek – Krajiny domova

D. Dudková – Papaver

R. Fučíková – Hus a Chelčický, příběh jejich doby

Kdy příběh ve výuce nevyužívat

- Když se ve vyprávění příběhů necítíme dobře, tento styl nám nesedí
- Když je příběh špatný – má faktické chyby nebo má nevhodný hodnotový dopad
- Když nebudeme dál potenciál daného příběhu využívat (příběh pro příběh)

Chvála příběhů ve výchově

Škola přestala být garantem výchovně-formativní role ve společnosti. Přes značné úsilí o pedagogickou humanizaci školství zůstává škola „bytostně funkcionalistickou“ a selhává v kultivaci „celého člověka“. Žák se stal klientem pragmaticky připravovaným k uplatnění na trhu práce.

Taková školní výchova sice přivádí žáka k úspěšnosti, nepřivádí jej však domů – k poznání sebe sama a svého smyslu v řádu bytí.

Ve školství by primárně nemělo jít o to, co si žáci ze školy odnesou (fakta, dovednosti, kompetence), ale jakými se stanou. Jde o celistvost tělesně-psycho-sociálně-spirituální jednoty jejich existence.

A v tom nám dobré příběhy mohou pomoci.

Ing. Lenka Skoupá
skoupa@toulcuvdvur.cz, tel.: 739 655 490

DĚKUJI ZA POZORNOST

